

VAK'A-Î HAYRİYE

II. Sultan Mahmud, başta Yeniçeriler olmak üzere Kapıkulu Ocaklarını kaldırmak için, tam 17 yıl bekledi. Yunan İhtilâli ile başa çıkamayan bir ordunun, her an yeniden yeniye patlaması muhtemel bir Rus savaşında ne yapabileceği, artık yalnız padişahı değil, bütün devlet adamlarını, hattâ Yeniçeri generallerini düşündürür oldu. Bir zamanlar Tanrı'nın emrinden hemen sonra geldiğine inanılan padişah irâdesi yoluyla bu işi çözümlenmek kabil değildi. Yeniçeri Ocağı, böyle bir irâdeyi tanımayacağını, birçok defalar, devletin en ağır zararları pahasına göstermişti, işe gene III. Selim gibi modern bir ordunun çekirdeğini hazırlamakla girişmek gerekiyordu. HE. Selim, tahttan indirildikten sonra, o zaman veliaht-şehzâde olan ve oğlu gibi sevip yetiştirdiği Sultan Mahmud'a, devletin geleceğinin bu noktada düğümlendiğini açıkça anlatmıştı, m. Selimin bütün hatalarından ders aldığı için, II. Mahmud, kilit noktalarına, hattâ Yeniçeri generalliklerine, yeni bir ordu kurulması gereğine içten inanmış kimseleri getirdi. Bu iş, burada söylendiği kadar basit, kolay ve çabuk olmadı. Her an tetikte bekleyen ve kendi durumlarını padişah derecesinde bilen Yeniçerileri ürkütmemek için, çok dolambaçlı yollar dolaşmak icap etti. Nihayet 25 Mayıs 1825'te "Eşkinci Ocağı" diye modern bir asker ocağının kurulacağı bildirildi.

Bu ocağa, Yeniçeriler de gönüllü girebileceklerdi. Şu son tedbir, ne derece ihtiyatla hareket edildiğini gösterir. Buna rağmen Yeniçeriler, 14 Haziran akşamı ayaklandılar. Parçalanmaktan zor kurtulan Osmanlı tarihinin son Yeniçeri Ağası Celâleddin Ağa, durumu Sultan Mahmud'a bildirdi.

Türkiye tarihinin sayılı günlerinden olan 15 Haziran 1826 sabahı Yeniçeriler, ünlü kazanlarını Et-meydanına çıkararak "isterük!" veya "istemezük!" şeklindeki uğursuz gösterilerine başladılar. Sadrâzam Benderli Selim Paşa, Ağa Hüseyin ve İzzet Paşalar'a, Boğaz'ın iki yakasından, askerleriyle şehre inmeleri için emir verdi. Şeyhülislâm Tâhir Efendi, yanına kazaskerleri, belli başlı ulemâyı, yüksek medrese öğrencilerinden 3.500'ünü alıp, Sultanahmed Meydanında Sancak-ı Şerif altına geldi. Halka ateşli nutuklar söylemeye, devletin bugün ya batacağını, ya çıkacağını anlatmaya başladı. Ulemâyı elde etmedikleri takdirde hiç bir ihtilâlde başarı göstermeyen Yeniçeriler, bu defa kesin şekilde başarısızlığa uğrayacaklardı.

Bütün İstanbullular, Yeniçerilerde diş biliyorlardı. Bu ocağın şehirde yapmadığı edepsizlik kalmamıştı. En iyi Yeniçeriler, esnaflık yapıp halkı soyuyorlardı. Osmanlı tarihinde görülmemiş bir şey olarak, kadınlar bile sokağa dökülüp Yeniçerilere karşı gösterilere katıldı. Tophane'den bataryalar çıkarıldı; Yeniçeri kışlalarının bulunduğu Aksaray'a, Etmeydanı'na sevk edildi. Topçu yüzbaşısı Karacehennem İbrahim Ağa, kışlaları bombardıman etmeye başladı. Şimdiye kadar hiç bir Yeniçeri ayaklanmasında, âsîlere karşı top ateşi açılmamıştı.

Dârendeli İzzet ve Ağa Hüseyin Paşalar, arkalarında, edinebildikleri silâhlarla kendilerini takip eden tahmini imkân-sız sayıda bir halk kalabalığı ile, kışla kapılarına dayandılar. Kapılar yıkıldı. Karacehennem İbrahim Ağa, topuğundan kurşunla yaralanmasına aldırmayarak kışladan içeri girdi. O zamana kadar Yeniçerilerin müsaadesi olmaksızın, cebren kışlalarına girmek, hiç bir fâninin haddi değildi. Tophane imâmı Hacı Hâfız Ahmed Efendi, askerin başında Yeniçerilere karşı ilerliyordu.

Akşama doğru artık yeryüzünde Yeniçeri Ocağı diye bir şey kalmamıştı. 6.000 Yeniçeri öldürülmüştü. Ertesi günden başlayarak, şuraya buraya sinen 20.000'den fazla Yeniçeri veya o iddiada bulunan kabadayı tevkif edilerek uzak yerlere sürüldü.

Yeniçerilerin mensup oldukları Bektaşî dergâhları kapatıldı. Karşı koyanlar yok edildi. Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılması, Avrupa'da derin yankılar yaptı. Gazeteler bu haberi, manşette verdiler. İstanbul'daki elçiler, hükümdarları nâmına, II. Sultan Mahmud Han'a tebriklerini sundular. 465 yıllık Ocak, tarihe karıştı. "Asâkir-i Mansûre-i Muhammedîye" adıyla modern Türk ordusu kurulmaya başlandı. Ağa Hüseyin Paşa, bu yeni ordunun kurulmasıyla görevlendirildi. Beyazıt'ta şimdi Üniversite Merkez Binası olan Eski Saray, seraskerlik (Savunma Bakanlığı) yapıldı. Ağa Hüseyin Paşa, ilk serasker sıfatıyla Bâb-ı Seraskerî'ye yerleşti. Süleymâniye'deki Yeniçeri Ağalık Sarayı, Meşîhat'e, şeyhülislâma verildi.

Bu suretle II. Mahmud'un 17 yıl, 10 ay ve 18 gün süren birinci saltanat devresi kapandı. 13 yıl 1 ay, 16 gün sürecek ikinci saltanat devresi başladı.

Bu tarihte padişah, 41 yaşındaydı. İkinci saltanat devresi, birincisinden de çetin olmakla beraber, tam 18 yıl iyice pişen Sultan Mahmud, Avrupa tarihle-rinde kendine "Büyük" unvanım kazandıracak şahsiyetini, asıl bu devrede gösterdi. "Vak'a-i Hayriye" diye anılan Yeniçeri ve diğer Kapıkulu Ocakları'nın ortadan kaldırılması, Türkiye tarihinin büyük dönüm noktalarından biri, hattâ modern devrin gerçek başlangıcı oldu. 1839 Tanzimat'ı hattâ Cumhuriyet, Vak'a-i Hayriye'nin bir sonucu şeklinde açıklanabilir. Türkiye'de Batı medeniyeti, Vak'a-i Hayriye ile başlar. Doğu medeniyetinde en üstün ortama çıkan Türkler, Batı medeniyetinde neler yapabiliyorlar, Vak'a-i Hayriye'den bu yana geçen 143 t yıldan beri tecrübe etmektedirler. Tarihî oluşum daha tamamlanmadığı için, bu husustaki kesin hükmü, birkaç kuşak sonraki tarihçiler verecektir.

Kaynak: Yılmaz Öztuna, Türk Tarihinden Yapraklar, MEB, İstanbul, 1989. S. 238-241